

In diesem Bande fehlen die Schriften Nr 39-41.

21. Sep. 1955.

Suchier.

Nr. 60.2.

ההדום נשך בשמך בנפך

SIVE
DE

HOMINE
IN CVIVS NASO EST SPIRITVS

AD ESA. II, 22
INTERPRETVM MAXIME RECENTIORVM
SENTENTIAS CVM VERA COLLATAS
INTER IPSA SOLEMNIA ONOMASTICA

MAGNO MAGNAE BRITANNIAE REGI

GEORGIO I

DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO
IN ATHENAEI REGIO BREMENSI SACRA
PRAESIDE

M. MEINHARDO PLESKEN

REGII HVIVS ATHENAEI SCHOLAEQVE CA
THEDRALIS SVB RECTORE
PVBLICAE DISQVISITIONI SVEMITTIT
AVCTOR

IOHANNES KOBBE
OFFENVVARDA OSTERSTADENSIS
D. XXIV. APRILIS 15 CC XXII
FINITIS IN AEDE CATHEDRALI SACRIS
IN AVDITORIO MAIORI

BREMAE
EX OFFICINA HERMANNI BRAVERI
REIPVBL. TYPOGRAPHI.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

VIRO
PERILLVSTRI GENEROSISSIMO
ATQVE EXCELLENTISSIMO
DOMINO
IOHANNI FRIDERICO
DE STAFFHORST
AVGVSTO MAGNAE BRITANNIAE REGI
ET PRINCIPI ELECTORI BRVNSVICO
LVNEBVRGICO
A. SANCTIORIBVS CONSILIIS
DVCATVVM BREM. ET VERD
NEC NON
COMITATVS DELMENHORST
PRAESIDI SPLENDIDISSIMO
HAEREDITARIO IN HOYA ET HARMENBOSTEL
DOMINO IN LINDACH ETC
DOMINO SVO GRATIOSISSIMO

VIRO
PERILLVSTRI GENEROSISSIMO
ATQVE EXCELLENTISSIMO
DOMINO
ALBERTO ANDREAE
DE RAMDOHR

AVGVSTO MAGNAE BRITANNIAE REGI
ET PRINCIPI ELECTORI BRUNSVICO
LVNEBVRGICO

A SANCTIORIBVS CAMERAE CONSILIIS
ILLVSTRIS REGIMINIS IN DVCATIBVS
BREM, ET VERD

ANTISTITI GRAVISSIMO
HAEREDITARIO IN DRVBBER ETC

DOMINO SVO GRATIOSISSIMO

VIRO
MAGNIFICO SUMMEQVE
REVERENDO
DOMINO
LVCAE BACMEI
STERO
THEOLOGO CONSUMMA
TISSIMO
SENATVS ECCLESIASTICI REGII QVI
STADAE EST CONSILIARIO
ET SACRORVM DVCATVS BREM. ET VERD
SVPERINTENDENTI GENERALI
MAECENATI SVO MAXIMO

CIVILIVM SACRARVMQVE PATRIAE RERVM
CONSERVATORIBVS
SINGVLIS MVSARVM CASTRA SEQVENTIBVS PROPITIIS
NULLIQVE IPSORVM ADYTVM DEVOTA RELIGIONE
PETENTI ADITVMPRECLVDENTIBVS
MAECENATIBVS

CVNCTIS PORTVM BONAE SPEI INTRATVRIS
IN ANCORAM FIRMISSIMAM POSITIS
AQVAM OFFERT ET MOLA SALSA LITAT
CVI PRETIOSA THVRIS GRANA DESVNT
STATVAS ERIGIT CHARTACEAS
QVI COLUMNAS RVPIBVS EXCIDERE NON POTEST
DVM HANC DISSERTATIONEM
CVI LV MEN DEEST NISI A SPLENDORE
ILLVSTRISSIMORVM ET MAGNIFICI NOMINVM
IPSORVM

EI ACCEDAT

SACRAM IIS ESSE CVPIIT

SIMVLOVE VOTIVAS SALVTIS EXOPTATISSIMAE
TABVLAS PVBLICE SVSPENDIT

ET NE INFAVSTO ILLVD ALITE FIAT
NEC ALTER ICARVS ALIS PAPYRACEIS TEMERARIO
CONATV AEREOS VOLATVS TENTARE AVDENS
IISDEM VICINIORI SOLIS ARDORE IN FVMVM
ABACTIS

LAPSV EO GRAVIORERVAT

HVMILLIME PRECATVR

TOTVS DEVOTISSIMVS

IOHANNES KOBBE

Sonnet.

Swendet oft der Mensch in curieuxen Sachen
So manche edle Stund pur ganz vergeblich

an,

Ja freuet sich wohl gar in seinem tollen Wahn,
Meynt, daß die halbe Welt nichts möge also machen.
Wer wil nicht diese Spreu statt süßen Kornes ver-
lachen?

Ergreifen, womit man ganz recht bestehen kan,
Und dienen seinem Gott auf diesem Erden Plan.
Nie setzt ein Adler sich auf einen schlechten Nachen.
So kan das Bibel-Buch die beste Ausflucht geben
O wohl, wer diesen Schatz gebraucht in seinem
Leben!

Herr ROBBE sucht und forschet in diesen tieffen
Gründen,

Gewiß zu Gottes Ehr und mancher Seelen Hehl,
Er läufft wie Pegasus, Ihm stehet alles feil,
Was wird auf dem Parnas Er schöne Schätze fin-
den!

Diese geringe Zeilen/ als den Zoll guter Freunds-
schaft/ erkühnere sich an des Herrn Respon-
denten Disputation anzuhängen / und alles
Vergnügen anzuwünschen

G. B. Corbach, Phil. Stud.

Avdis Palladae cultor non segnis oliuae,
Linguarum decoris Te tener vrit amor :
Iam KOBEE paras Tibi nomina nescia mortis
Docto dum calamo mystica verba putas.
Sacrorum, en! cordi est, meditari oracula vatam,
Queis venturi aevi praescius ardor inest;
Vatibus ex sacris anceps aenigma resoluus,
Atque ^{θεωνδεωντα} nomina sacra refers.
Gratulor assiduos ter felicesque labores,
Inceptis veniat mollior aura Tuis:
Perge Tibi titulos, nomen, laudesque parare,
Et Tua quotidie gloria maior erit.

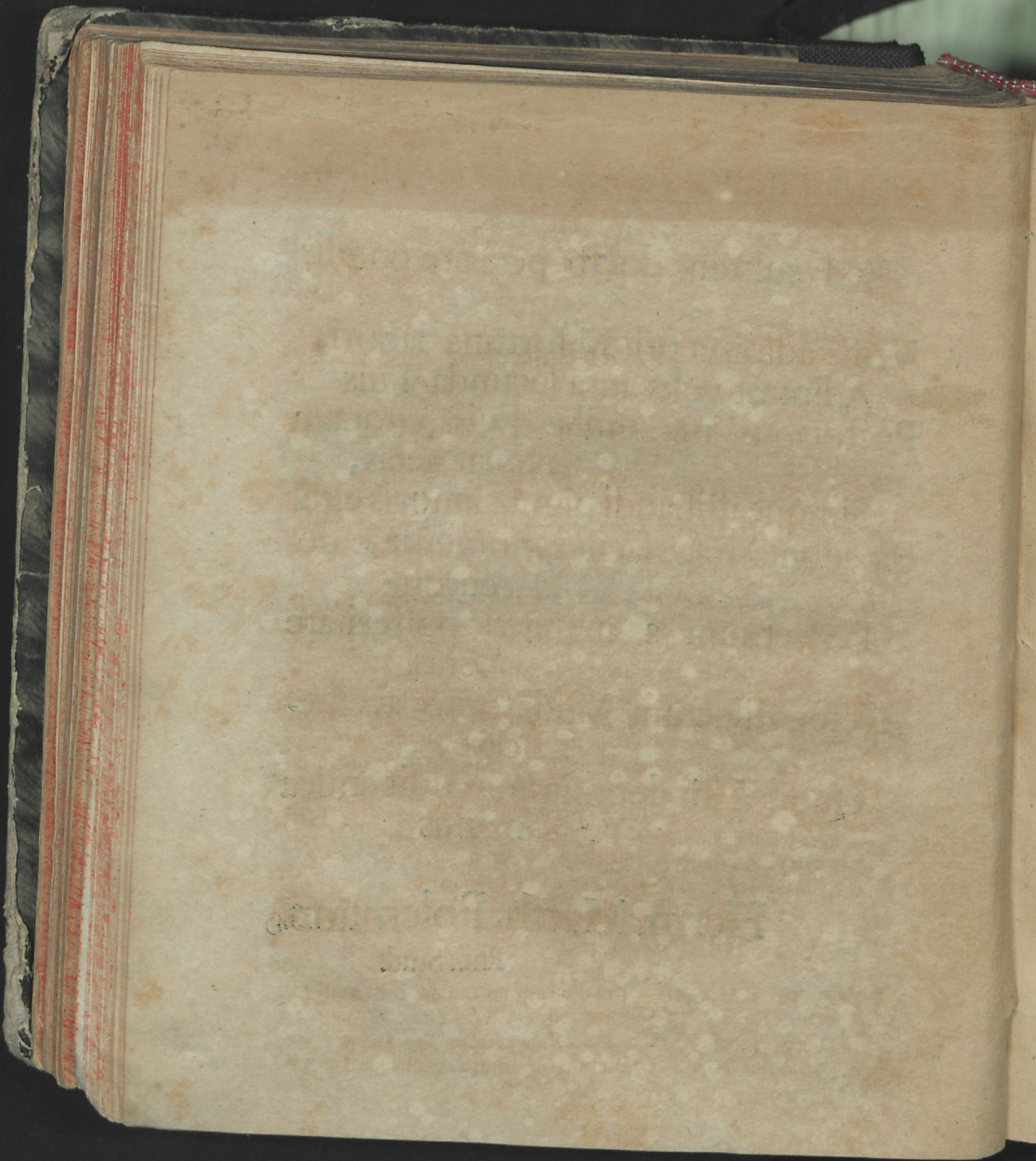
Accipias quaeſo dextra ^{τημεινον} alma,
ad quod tradendum feruidus vrget amor

Christ. Henr. Lüdeken
Phil. Stud.

Salue Thespiadum decus immortale
fororum,
Salue Pierii gloria firma chori.
Non Te demulcent vulgaria verba
virorum,
Sed tingi curas fonte perennis aquae.
Non

Non KOBEE Tibi fatis est voluisse li-
bellos,
Sed cultum docto pectore condis
opus.
Vtilis adspiret primo fortuna labori,
Adspiret velis aura secunda Tuis
Pectoribus me nulla Tuis vnquam
eximat aetas,
Simque illibandi pignus amoris ego.
Sic adsint Musae faciles, nomenque de-
cusque
Perpetuum a memori posteritate
feras.
Accipe dilectum Musis opus, accipe-
care,
Quod Tibi depositum reddit amica
manus

Herm. Matth. Polemann,
Phil. Stud.

PROOEMIUM.

Dvdum iam est, quod in Dubia scripturae S. vexata., locum, quem dissertationis huius rubrum indicat, retulit Theologus, audito statim nomine Augustus, Pfeifferus. Illorum autem numero tametsi eundem decisione sua, expensis aliorum sententiis superaddita, rursus excimere, haud infeliciter, si quid ego iudico, idem vir celeberrimus tentauerit; post ipsum tamen non defuerunt alii, qui variis suis vel obiectionibus circa sententiam, a Pfeiffero, una cum Nostraium plerisque assertam, motis, vel interpretationibus oraculi illius Esaiami nouis, deuo dubiorum vexatorum in classem isthoc deuoluisse viderentur. Quod si quis, vt recentissimorum saltem Interpretum mentionem hic iniiciam, ad exegeses Kortumii, Vitringae, Papenii, Sibersmae, Stierii, aliorum, de quibus singulis suo nos loco dicemus, modo attenderit, vera me protulisse, non amplius, opinor, dubitabit. Diu igitur multumque de specimine quodam studiorum, qualiacunque sunt, meorum, publicae luci exponendo cogitans, cum in eligendo aliquo themate mens dubia haereret, mihi que introspicere forte Stierianam in textum nostrum commentationem liceret; Operae quod esset pretium, me facturum putavi, si varias Interpretum, maxime recentiorum, de hisce Esaiiae verbis sententias diligenter, pro eo ac par est, inter se cum textus ipsius circumstantiis conferrem, atque vtra alteri praestet, solcite pro ingenii modulo dispicerem. Nec vero tritum adeo aliorum manibus, si quae sparsim in Commentariis huc pertinentia leguntur, exceperis, hoc argumentum, etiam qua sententias vetustiorum, postmodum inueni, vt propositi vlla duci poenitudine habuerim necessesse. Annuat modo coeptis Christus, homo iste, qui est Deus super omnia benedictus in saecula!

§. I.

AB Esaiâ Propheta profectum illud, quod titulus commonstrat, dictum fuisse, apud omnes in confesso est. Vtrum vero eiusdem oraculi verba accipienda sint vt Prophetæ populum dehortantis; an vero ut hominum se mutuo monentium? ambi

bigi forte poterat, & iuxta aestimari, si ex Rabbinis *Kimchium*, (a) cuius verba, prout in *Bibliis Buxtorffianis* habentur, *Sextinus Amama*, (b) at codicum MSS. ope in integrum restituta *Eduardus Pocockius* (c) latine reddiderunt, atque *Abarbanelem*, (d) cuius sententiam *Vitrin-ga* etiam suppeditat, (e) audiamus. Nobis interim causae subesse nihil videtur, cur aliud, praeter Prophetam ipsum, Spiritus S. afflatum numine, subiectum loquens hic adesse statuamus.

§. II. Cum autem ad Prophetam huius *caput II.*, in limine dissertationis, textum, cuius explicationem in nos suscepimus, referamus, minime quidem nos fugit, *Vatablum*, (f) *Culunum* (g) *Iunium* & *Tremellium*, (h) *Ren. Andr. Kortumium* i) *Iacobum Guffetium*, (k) & ut *S. b. Schmidius* ait, (l) plerosque eundem locum constitutere initium *capitis III.* sequentis. Verum enim, ut *Calovius* iam observavit, (m) factum illud videtur, quo suam hoc pacto interpretationem, mox a nobis itidem examinandam, subsidio quodam fulcirent: quandoquidem ex Ebraeis codicibus & translationibus antiquis, haec verba esse conclusionem secundi, non initium tertii capitis, manifestum sit. Addo, quod *Iunium* & *Tremellium* vulgarem capitum dispositionem saepe deserere *Pfeifferus* itidem monendus esse lectores duxerit. (n) Quid? quod illa librorum V. T. in *פריק*, seu *capita*, distinctio, ex multorum sententia saeculo XIII. demum facta, (o) intuitu fundamenti sui, multo antiquior *Iob. Croio* (p) & *Balib. Stolbergio* (q) iudicibus, haberi possit, quibus verosimillimum est, auctores, siue sacros, siue profanos, quum novum aliquod argumentum proponerent, id a prioribus distinctis, aut separasse, vel interuallo, vel nota aliqua, quae occasio vel causa

fue-

(a) *Comment. in b. l.* (b) in *Anti barbaro Biblico*, Franequerae, clō 10 c. LVI. 4. edito, *Lib. IV.*, qui liber in priori editione Amst. clō 10 c. XXVIII. 8. non comparat, p. 625. (c) in *Notis Miscellaneis*, Eiusdem *Portae Atofis* instar appendicis adhaerentibus *cap. VIII.* p. 322. sq. (d) ad b. l. (e) *Comment. in Iesaiam P. I.* p. 87. ed. Leouardienf. clō locc XIV. (f) *Critic. SS. T. IV.* p. 35. (g) *Comm. in b. l.* (h) in *Bibliis maioribus & minoribus*, (i) in *nova versione Esaiæ Germanica*, Lipsf. clō locc. IX. 4. edita. (k) *Comment. ling. Ebr. ad voc פריק B. 2 p. 635. a.* (l) *Comment. ad b. l.* (m) *Bibliis Illustr.* T. II, p. 18. 19. (n) *Crit. S. c. I. Sect. 1. §. X. p. 8.* (o) *Vidd. Laur. Fabricius de partitionibus codicis Hebraei cap. VII. p. 29. sq.* & *Hottingerus Hist. Eccl. T. III. p. 347. sq.* Sed *Bartoloeccius Biblioth. magn. Rabb. P. IV. p. 186. sqq.* a Mose ipso vel Esdra factam eam fuisse acriter propugnat. (p) *Obs. ad N. T. c. II. p. 7.* (q) *Exercit. de distinctione, cum primis N. T. Graeci, in sayta & versus*, Wittenb. clō 10 c. LXXII. hab., §. IV. sq.

fuert, aliis sic distinguenditotum. Neque tamen diffiteor, *Pentateuchum* saltim, si *Iudaeos* audimus, hic excipiendum fore, quippe quem ita exaratum primo fuisse volunt, *ut vnus versus videretur.* *

§. III. Sed quando iam, illud, quod rei cardo est, aggressurus, verba Prophetæ ipsa confidero, relictis omnibus, cum *Reginæ Aethiopum Dynaste* quaestio mihi videtur mouenda: *Πεεβ; τί- v@ ὁ προφήτης λέγει τοῦτο;* f. quodnam sit subiectum istud, ab *Elaiâ* nomine באפו נשמה אפר האדם, hominis, in cuius naso est spiritus, indigitatum. Sic enim integram *exhortationis admonitoriae*, cuius haec phrasîs particula est, structuram eo rectius explicabimus. Ita autem ipsam sanctissimus *Vates* adornauit: *דורלו לים מן האדם; באפו נשמה נחשב הוא* Quae *Seb. Schmidius* latine ita transfert: *Desistite vobis ab homine, in cuius naso est spiritus, quanti namque aestimatus ille est?* Cui quidem versioni plures alias, quae in promptu essent, tum orientales, tum occidentales, & ex his recentissimas quoque statim subiungerem, nisi praecipuarum quarundam, quod sufficere crediderim, in ipsa diuersarum textus authenticæ expositionum collatione mentio fieri commodius mihi videretur.

§. IV. Occurrit in his primum expositio illorum, qui *generatim* de homine quocunque ac nudo locum nostrum interpretantur, ut sensus sit: Frustra est, vos in homine vlllo, etsi potentissimo, consistere, vel ab illo vobis timere, cum mortales sint, & eorum vita pendeat a spiritu, quem per nares efflant, qui, si intercludatur, confestim extinguuntur; non sunt enim illi, si Dei prouidentiam, influxum, gratiam ab illis abstrahas, & sibi relictos seorsim consideres, digni, qui magni fiant & aestimentur. Haec interpretatio praeter alios habet sibi suffragantes ex *Iudæis, Ionathancm, Paraphrasam Chaldaeam, Dav. Kimchium, & Aben Eram;* (r) ex *Patribus Christianis, Theodoretum;* (s) ex *Pontificiis, Salianum, Vitabulum, Hier. ab Oleastro, Em. Saaz;* (t) ex *Reformatis, Geneuenses, Caluinum, Piscatorem, Diodatum, Iunium, Belgas, Sixt. ab Amama,* ab aliis (u) iam tum ex- cita-

A 2

(*) Conf. Hottinger. *Thesaur. Philol.* p. 29. & 226. & Ven. Wolfius, *Biblioth. Hebr.* P. II. L. I. c. 1. s. XIV. p. 42. (r) Et huius verba legas latine apud Sixtin. *Amama, loc. cit.* (s) Indicant Vitringa, *ad h. l.* (t) Quorum singulorum partim nomina, partim verba, sicut Sixt. *Amama Antibarb. Bibl. L. IV* p. 623. ff. & Aug. Pfeifferus, *Dubb. Vexatt. Cent. IV. Loc. I. p.* 669. (u) Vidd Pfeifferus Noster, & Vitringa ll. cc.

citatos, quibus *Munsterum*, *Castalionem*, (x) *Chamierium* (y) *Cocceium*, (z) *Horchium*, (a) *Vitringam* (b) addimus; ex Nostratibus ipsis *Flacium*, (c) *Glassium*, (d) *Prucknerum*, (e) & nouissime *Papenium*, *V. C.* (f) Denique ex Socinianis eorum antesignanum, (g) &, qui ab huius sectae erroribus immunis non fuit, (h) Magnus ille *Grotius*. (i) Argumenta, quibus inducti eiusmodi sententiam amplectuntur, non ab antecedentibus tantum, & consequentibus, sed rationibus etiam aliis, nonnulli depromunt. Ad antecedentia quod attinet, *Iunius* & *Tremellius* quidem, in suis ad locum nostrum *Scholii*, putant hic adesse dehortationem, ex aduerso respondentem hortationi, quae proposita est, v. 5., vt nempe illi adhortationi de ambulando in luce *Iehouab* hic opponatur dehortatio a fiducia humana. E contrario *Vitringa* versus nostrum restringit ad praecedentem v. 17., vbi dixerat *Propheta*, deprimendam esse alitudinem, & celsitatem hominum, atque huic orationi, nostro in commate, dicit, exhortationem admonitoriam subiicere vatem, qua homines sui & omnium temporum auocet a fiducia ponenda in homine. Nec consequentia alium admittere sensum volunt, siquidem, cap. III. 1. 2. auferendi a *Ieruschalaim* & *Iuda* potentes dicantur bellatores, & iudices, qui proinde sunt הַרְדִּים in vers. ult. Cap. II., postulante ita particulae וְ nexu caussali in cap. III. v. 1. Addunt *Vitringa*, & alii, conuenire hanc interpretationem sententiis similibus, per verbum *DEI* sparsis, praecipue huic ex *Pf. CXLVI*, 3. 4. sequenti: *Ne confidatis principibus; filio hominis qui saluare nequit, exit Spiritus eius, reuertitur ad terram suam, illo die pereunt splendidae eius cogitationes. Denique eadem pro sententia laudato Vitringae facere & illud videtur, quod LXX. Interpretes hunc totum versiculum in sua versione praetermisertint: Mibi, inquit, probabile sit, offensionis (Gentilium sc.)*

(x) Huius vtriusque sententias vide, si lubet, in *Critic. SS. T. IV. p. 34. 35.* (y) *Panstrat. Catbol. T. I. L. XIV. C. XI. p. 235.* (z) *Comment. ad b. l. Opp. T. II. p. 830. ed. Ff.* (a) in *Bibliis mysticis & Prophetiis*, *Marburgi* cl. b. CCXII. 4. ἀνωρύμωτος editis, quae *Horchio* tribui, vel ex *Relat. innoc. cl. b. CCXII. p. 724.* apparet (b) l. c. (c) *Clav. Script. P. I. voc. Spiritus, n. LX. p. 1192.* edit. len. cl. b. CLXXIV. (d) *Pbil. S. L. V. Tr. II. c. V. p. m. 2035.* (e) *Vindic. ad b. l.* (f) *pec. Obs. de homine cuius status in naso eius*, quae exitat in *Misc. Lips. T. VII. p. 333. sqq.* (g) ipsum nempe *Socinum*, *Disp. cum Fr. Puccio de statu primi hominis ante lapsum*, *Racov. cl. b. CX. 4. edita*, p. 8. *Conf. Gerhardus, Disp. Theol. P. II. p. 970.* (h) Quod post alios *Grotio* exprobrant *B. Dieckmannus Disp. de Naturalismo Bodini praef. p. 10. sq.*, & *cel. Wolfius, Disp. de carcere eruditorum museo*, s. *XVII. p. 30.* (i) *Not. ad h. l.*

vitandae causa neglectum esse, cum videatur suadere defectionem a potestate saeculari, eiusque contentum. Neque tamen his omnibus ita secum invicem de allata textus nostri explicatione convenit, vt non rursus scindantur in partes. Alii enim, vt *Aben Esra*, *Calvinus*, *Grosius*, ceteri, de homine quocunque non fiducialiter colendo; Alii contra, vt *Paraphrastes Chaldaeus*, *Vatablus*, *Munsterus*, reliqui, de homine non metuendo dictum hoc exponendum esse contendunt. Rursus alii, vt *Kimchius*, vtramque exponendi rationem coniungunt.

§. V. Cum vna ex his tribus sententiis procul dubio facit *Iob. d' Espagne*, nouum exinde eliciens porisma, (k) quod prorsus intactum dimittere peropportuna hac occasione non possum. Putat nempe ex oraculo nostro *Esaiano* falsitatis conuinci persuasionem illam, qua vulgo creditur, animam moribundi per os discedere, (l) quum h. l. spiritus halitusue hominis, morti semper vicini, in eius naribus esse dicatur, *comme tout prest à s' en aller*, ac si iamiam exiturus sit. Vnde probabilius esse dicit, quod sicut anima primi hominis ipsum per nares ingressa sit, *Gen. II, 7.*, ita eadem illac rursus egrediatur. Qua in sententia eius vestigia legit *Iob. Henricus Häner*. (m) Nondum tamen satis causae esse, quamobrem alteram illam sententiam, cui ipsa Scriptura *S. Marc. XV, 37.* (vbi de hominibus moribundis vox ἐκπνέειν, magis ad os, quam nares pertinens, & a *Racouiensibus* emphaticè per verathemen reddita, vsurpatur) fauere videtur, proscribamus, docet ecclesiae orbique erudito morte immatura in ipso aetatis flore, anno superiori, praereptus *B. Iob. Herm. von Elswich*, (n) egregie obseruans, non debere animam necessario per illam egredi viam, per quam ingressa quondam est: nec hodieque illam per nares in corpus immitti: neque Scripturam *S. narium* nomine semper has solas, sed totam faciem nonnunquam denotare.

A 3

Cete-

(k) in libello, cui titulum fecit *Schibboleth*, quod inter reliqua eiusdem opuscula, *Gallice*, *Belgice* & *Germanice* edita, prostat, p. II. p. m. 197. f. (l) Hoc ostendunt loquendi rationes *Graecorum*, qui labia cum *Aristaeneto* *τὰς ἰουγὰς τῆς γλῶττης* appellant; *Latinorum*: *Animam intra dentes habere*; *Germanorum*: *Die Seele sitzt ihm auff der Zungen*. Addi possent picturae, quae passim descriptae sunt, similem animae egressum adumbrantes. Atque inde etiam rationem nonnulli petunt, quamobrem morientes olim osculati sint Romani. Conf. ipse *d' Espagne loc. cit.*, & *B. ab Elswich loco mox citando*. (m) *Miscellan. Philologico Critic. Ienae* cl. b. LXXIV. propositis, §. XIV. (n) *In Recent. de anima controversiis*, *Wittenb. cl. b. loc. XVII. euulg.*, s. *XXXVIII. p. 67. seqq.*

Ceterum conueniet in rem praesentem spero, si apud *Iudaeos* passim receptae opinionis hic recorder, *sedem animae in navibus esse.* (o) Adscribam vero simul lepidam in eandem *Iob. Christoph. Wagenseilii*, illustris meritorum in omnem rem literariam gloria viri, censuram. Ergo quid restat, inquit, (p) *quam ut cetera quaeuis animantia dignitatis palmam canibus tribuant? nec enim aliud reperitur, quod magis sagax nasum habeat. Non ipsi homines excipiemur, nisi Catulli consilio malumus obsequi, quo amico suaserat:*

- - - Deos rogabis

Totum ut Te faciant, Fabulle, nasum.

Illud interim aliquatenus in *Iudaeis* tolerandum censet, (q) quod haud certiora vitae, in corpore superstitis, indicia, quam ex naso, depromi posse asseuerent, et si fortasse haec ex hypothese, de anima in naso sedem habente, tanquam fonte, promanarint: Vnde etiam deriuandum arbitratur, quod *Iudaeis*, si quos homines aedivm ruina in Sabbatho sepeliat, fodere liceat illa ipsa luce, ad nasum vsque postremi, inter eos, qui fuere oppressi, & facere explorationem, num quid spiritus supersit, penitus illam liberantes, si animam agere deprehendatur.

§. VI. At e diuerticulo redeundum nobis est in viam, in qua illi porro se conspiciendos praebent, qui non de homine quocunque, sed certo potius & singulari, Prophetam nostro in commate sermonem instituisse arbitrantur. Hi vero non vnus sunt eiusdemque generis. Videas enim, quod mireris, non inter *Iudaeos* solum, sed *Christianos* quoque, qui de *Adamo*, primo homine, verba *Esaiæ* accipiunt. *Iudaeorum* mentem *R. Moses Haddarschan*, dummodo huius est *Commentarius* ille in *Genesis* in *בראשית רבא*, *Bereschith Rabba*, dictus, qui vulgo ipsi tribuitur, (r) nobis, *Raymundo Martini* interprete, (s) explanabit. Dixit *R. Hoshaiab*, ita vero ille, in hora, qua creauit *Deus sanctus & benedictus Adam* priorem, errauerunt in eo angeli ministerii, volueruntque eius faciei dicere: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Zebaoth.*

Simi-

(o) Vt docent in *Sota cap. LX. Excerpt. Gemar. i. p. 1016. edit. & versionis Wagenseilii.* (p) *not. ad loc. Gemar. cit.* (q) *ibid. p. 1017.* (r) *Conf. Wolfius, Vir celeberrimus, in Bibliothec. Hebr. P. I. n. 1542. p. 818. sq. ii. n. 1906. p. 1013. & P. II. L. VIII. n. 652. p. 1423. sq. add. Buxtorfius, Biblioth. Rabbin. p. 43. sq.* (s) in *Pugione fidei P. II. dist. I. c. III. §. II. p. 484. sq. coll. P. III. Dist. II. c. I. §. VII. p. 552. sq. edit. Carpzov.*

Simile est autem istud Regi & Comiti cuidam, qui erant in curribus, homines vero civitatis, ad quam scilicet appropinquabant, erant volentes dicere Regi, Domine, & non poterant eum cognoscere, quis esset de duobus. Quid fecit Rex? impulit ipsum, & eiecit de curru, tunc cognouerunt regem: Sie quoque quando Deus creauit Adam primum ad imaginem, & similitudinem suam, errauerunt in eo Angeli, ut dictum est; quid igitur fecit DEVS sanctus & benedictus? Immisit soporem in eum, & cognouerunt omnes, quod ipse erat Adam; hoc est autem quod dictum est Esaie II, 22. Prohibete vos ab ipso Adam &c. Alio licet sensu, Christianos inter, de Adamo locum hunc exponit Bened. Arias Montanus, (t) quasi velit Propheta, DEVM illi spiraculum vitae in nares inspirasse, sanctum illum sublimemque creasse, & excellentia multiplici exornasse, ut summo apud DEVM inter creaturas corporeas loco habitus fuerit; Satanam autem eum ita de firmasse, ut nullo loco numeroque reputandus sit: Verendum ergo esse animum ab eius admiratione, & ad Christum dirigendum.

§. VII. Nonnullos ex Rabbis Interpretibus de Propheta ipso textum nostrum exposuisse, B. Aug. Varenius, (u) & ex eo B. Andr. Dm. Habichhorstius, (x) quorum neuter tamen istorum indicauit nomina, me docuerunt. Ea itaque expositio ferme sic fluere: Nolite, o Iudaei, offendere, & exagitare Prophetam haec talia denunciantem vobis, ne scilicet dum me offenditis, qui despectui quidem, sed apud Deum magni aestimatus sum, simul iudex mundi, in cuius manibus est ventilabrum, exasperetur.

§. VIII. Plerique de hominibus illis, qui cum imperio, vel potestate sunt, hic sermonem esse suspicantur. Quot vero in hac sententia sententiarum iterum diuortia! Etenim satis se dixisse autumant alii, (y) si Tyrannos ab Esaia significari, hominesque moneri dicant, ne magis tyrannos, quam DEVM timeant, utpote qui sint adeo imbecilli, ut misero narium halitu victitent: alii, ut ex recentissimis

(t) V. Cornel. a Lapide *comm. in b. l., Opp. T. V. p. 70.* & B. Dorscheus *Analys. Isaiæ. p. 24.* (u) *Comment. in Isaiam*, ob cuius nouam nitidiorumque editionem, secundum capitulum potius ac versiculorum, quam materiarum, ut antea, ordinem adornatum, plurimum omnino debet litteratus orbis. Con-Rectori nostro, Prae-Excellentissimo Dno. Iacobo Hieronymo Lochnero, quem mihi quoque per integrum fere septennium obtigisse Praeceptorem, est, quod in lucris ponam. (x) in *Selectior. Isaiæ locorum illustratione, Disp. IV. Loc. LX, §. 1.* (y) *Cont. Flacius, Clav. Script. P. I, p. 341.* ad voc. *status.*

tissimis Ren. Andr. Kortumius, quondam Ascanienſis, nunc Lebuſenſis ad Oderam V. D. Miniſter, (z) a R. Salomone Tarchio, qui reſtiſus Iſaacides dicitur, hac in re parum diſcrepans, (a) ſi reges horumque conſiliarios, nec non belli duces, & milites, in quibus ſingulis fiducia collocabant Iudaei, noſtro in loco innui, aliis perſuaderent. Sed Leonem de Caſtro ſi audiamus, אֲשֶׁר נִשְׁמַח בְּאִפּוֹ ipſe erit Caefar, cui non fidere hoc verſu iubeantur Iudaei, dicentes: Non habemus regem, niſi Caefarem; quoniam ille, vtpote homo, nullus ſit pretii, habeat tamen ſpiritum in naribus, ſeu iram, qua Iudaeos puniet, & euertet. (b) Regem Aſſyrium ex phraſi indicatum velle Chaldaicum Paraphraſtem, & pleroſque Rabbinos, B. Dorscheus conicit; (c) tamen ſi verba ipſorum preſſius accepta de homine quocunq;ue, id quod ſupra iam inſinuauimus, tantu loqui videantur. Plane huic contrariam ſententiam eligens nouiſſime Vitringa: Si generali huic themati (eo nempe, cui §. IV. commentatorem hunc itidem ſubſcribere dictum eſt) inuoluitur ſingulare, inquit, & ad certum alquem reſpiciatur hominem, qui prae ceteris obieſtum eſſet fiduciae Iudaeorum carnalium: quod a ſtylo Prophetarum alienum non eſt: omnino putem, hic deſignari Reges Aegypti, circa vltima tempora Reipublicae Iudaeae, potentiffimos, quorum viribus, ſapientia, aſtutia, deſenſione aduerſus Aſſyrios & Babylonios Iudaei praecipue nitentur; vt ex conſequentibus Ieſaiae Prophetis capp. XXX. XXXI. luculenter patet. Quae ſi legantur, & cum hac pericopa comparentur, vel fallor admodum, vel videbit quiſque, illuc alludi. Applaudit huic explicationi, Vitringam κατὰ πρόδα, & vbique, in ſua obſeruatione ſecutus, Petr. Sigifm. Papienius. (d)

IX. Poſt hos omnes nunc nuper quibusdam viſum fuit Anti-Chriſtum in dicto Ieſaiano deſcribi. Ita namque Hero Sbersma, Symmyſta Amſtelodamensis, de genuino eius ſenſu nos inſtituit: (e) Dit ſiet wel in 't gemeen op een Menſch, dat deſelue ſig verbeſſende, niet is te agten, Pf. CXLVI. 3. 4., gelyk ſo onſe Profeet ook elders ſegt, dat hy niet te vrefen is, wyl hy ſterven ſal, en hoy ſal worden, Eſa. LI. 12. Dog wyl van de hoveerdige te voren geſproken was, v. 12., ſo mag men hier wel denken op ſo een Menſch der ſonde, die ſig in latere dagen ſeer verbeſſen ſow,

verſta
(z) in noua verſione & Paraphraſi Ieſaiae ad h. l. (a) cuius verba in latinum translata, propinabit Sixt. ab Amama, loc. alleg. (b) V. Cornel. a Lapide d. l. (c) Analyſ. ad b. l. (d) in Miſcellaneis Lipſ. T. VII. Obſ. CLIX. §. 10. p. 349. ſq. (e) in Verklaringe over de Profeet Ieſaiaas, en ſulſe beveſtigt uit het Evangelium, Amſtel. clo Io cc XXI. 4. euulg., p. 37.

versta den Anti-Christ, 2. Theff. II, 8., die men egter niet te agten hadde, wyl syn Adem in syn neus was, en by also sterven souw, ten blyke, dat by ook en Sondaar was, en divalen konde, en ook door het sterven verbindert wierde, om syne bose desseinen uit te voeren. So seidt ook David van desen Anti-Christ, dat by als de Mensch van der aarde geen geweldt meer sal doen of vreeslyk syn. Ps. X, 18. Eodem, quo edita haec commentatio fuit, anno eandem ingressus est sententiam I. C. Theoph. Stierius, quem Merlauiæ, prope Giesam, sacro defungi munere ex dedicatione colligo, in Dissertatione cum approbatione Decani in hac Vniversitate, ibidem publici iuris facta, cui frons est: Τὸ μυστήριον τοῦ ἀνομιῶν, seu sensus Spiritus sancti in dicto Esaiano cap. II, 22, ad H. C. Leuslerum Sc. de servatore Christo locum Propheticum explicantem perscriptus. Is enim mox in principio quaerit: (f) Quid, quaeso, de oraculo illo Prophetico Is. II, 22. dicemus? Clariusne expressius ullo in veteris instrumenti loco Anti-Christum nobis spectandum proponi existimabimus, quam ibi? minime! Immo sic Esaiam sensisse, ac si etiamnum in vivis esset, dicturum contendit, quid? mirum ipsi videtur, aliud quippiam in mentem ulli unquam venire potuisse, quum hunc sensum liquido fundat tota series orationis. (g) Nimirum, quibus potissimum suae sententiae robur inesse putat, antecedentia sunt. In his, ait, Prophetam felicissima promissi Immanuelis tempora populo Israelitico denunciare, v. 1.-4: eundem porro vniuersalem Iudaeorum conuersionem (h) exponere, v. 5: hinc demonstrare, quod per longissimi temporis decursum populus Israeliticus deserturus, iustamque Numinis vindictam experturus sit, v. 6.-9: Denique ad magnum in persecutores ecclesiae, in primis Anti-Christum, digredi iudicium. 11-21: Atque fictandem adhortari Anti-Christi seruos (siquidem ad hos potius, quam ad Iudaeos tunc viuentes particulam \square respicere prorsus sibi persuasum esse scribit, (i) vt ab homine illo elato desistant v. 22. Quibus ita enarratis pro sua hypothesi confirmanda addit, verbum \square , quod non solum deficere & cessare, sed egenum, miserum & infirmum esse pariter significet, idem h. l. esse, quod a caduco, vili, imbecilli, peccatisque & morti obnoxio desistere homine: (k) vocem \square hominem peccati & extreme flagitiosum, de quo Paulus 2. Theff. II,

3. sqq.

(f) S. I. p. 4. (g) S. III. p. 7. 8. (h) Quam post alios, nuper etiam defendere non dubitauit Kiloniensis Theologus Albertus zum Feldeu vñ in *Evangelio*, in *Politica S. Sect. I. c. III. §. 9. sq. p. 129. sqq.* (i) S. IV. p. 10. (k) S. IV. p. 9.

3. sq. pulcre exprimere: (l) per phrasin גשמה באפי, quando de homine vsurpatur, eius mortalitatem, imbecillitatem atque fragilitatem, vt ex Pj. CXLVI. 3. 4. 5. & CXV 3-8 appareat, designari: (m) particulam ׀ non causaliter sed assertiue h. l. sumi, vt idem sit, quod latinorum sane, vtique, immo, quinimmo: (n) vocem במה idoli seu arae idolorum significationem heic omnino obtinere, quae ad totum regnum Anti Christianum nullo negotio applicari possit. (o) Praeterea plus vice simplici ad B. Iob. Henr. Maii consensum prouocat, (p) cui Iesaiam cap. II. v. 12 sqq. potentes & superbos Reges, Principes, Pontifices, aliosque Anti-Christi regno adhaerentes, describere, eorumque iudicium praedicere, quod nondum completum sit, nemo negare posse videtur, qui diligenter, vt par est Apoc. VI. 15. 16. & XVII. cum Iesaias verbis contulerit. (q) Adhaeret huic Sieriana dissertationi epistola ad Iftius auctorem perscripta, sed ἀνωμόως e- vulgata, in qua eadem de Anti Christo explicatio nonnullis argumen- tis aliis corroboratur; de quibus mox dicemus.

§. X. Superest enim, vt istorum quoque interpretandi rati- onem percipiamus, qui non de homine nudo, sed Christo θεαυθγεωτο in- telligendum esse comma, in quod commentamur, existimant. Ne- que vero, mirum dictu! inter veteres Rabbinos, si Menochium & Tirinum consulamus, (r) desunt, huic qui sententiae pollicem premant. Qui- bus vtrum iungi mereatur R. D. Kimchius, ex sequenti eius ad h. l. commentatione, ab Eduardo Pocockio e M. SS. restituta, & in latinum conuersa, (s) esto iudicium: Hoc etiam versu innititur fides Christiano- norum, scil. tunc abnegaturos ipsos fidem suam ac dicturum unumquemque so- cio suo: *Definite vobis ab homine isto, quem hactenus coluistis; quoniam hominem coluistis; at non DEVM, sicut putastis, verum anima ipsi in nari- bus fuit, vt caeteris; Si ita, ob quid ratio illius habebitur.* Ex Christianis, certum est, de Christo Iesaias verba interpretatos fuisse in venerando Patrum choro Origenem & Hieronymum, (t) nec non Cyrillum Alexan- drinum; (u) in Pontificiae ecclesiae addictis auctorem glossae ordi-
ma-

(l) s. eod. p. II. sq. (m) §. V. p. 13. (n) §. VI. p. 15. (o) §. VI. p. 16. (p) §. II. p. 6. & §. IV. p. 12. (q) Vid. eius Oeconom. Iudicior. Di. vin. P. I. c. XXVII. §. II. p. 508. coll. P. II. c. LXIII. §. XIX. p. 500. (r) ap. Polum in h. l. (s) In Not. Miscell. ad portam Aetnae e. VIII. p. 323. (t) Quorum testimonia leges in Calouii Bibl. illustr. ad h. l. Hieronymus hanc perspicuam de Christo prophetiam dicit. (u) apud Dorischeum, *Analys. ad h. l.*

nariae interlinearis *Walafridum*, qui postea *Strabus* dici amavit (x) *Nicolaum Lyranum*, *Cartusianum*, *Casp. Sanctium*, *Iob. Steph. Menocbium*, *Iac. Tirinum*, (y) *Franc. Forerium*, (z) *Corn. a Lapide*, (a) & quos hic in sententiam eandem allegat, *Marcum Anton. Delrio*, ac *Luisium Legionensem*; (b) in *Nostratum* numero, iam *Calouio* enumerante, (c) *plerosque omnes*. Suo hos exemplo antequam ipse *Megalander Lutherus*, quorsum vel solus eius versionem, cum *Commentario* in h. l. conferendam, apposuisse suffecerit: *So laßt nun ab von dem Menschen der Odem in der Nase hat/ denn ihr wisset nicht wie hoch er geachtet ist. Huac deinceps deaso agmine secuti sunt praestantissimi quique nostrorum Interpretum, e quibus, ne quid temere praetermississe videar, Erb. Saepium, (d) Iob. Brentium, (e) Salom. Gesnerum, (f) Ioh. Gerbardum, (g) Iob. Forsterum, (h) Lucam Osiandrum, (i) Vinarienses, (k) Mich. Waltherum, (l) Aug. Varenium, (m) Abr. Calouium (n) Aug. Pfeifferum, (o) Seb. Schmidium, (p) Iob. Georg. Dorscheum, (q)*

B 2

Andr.

(x) Rationem huius nominum assumptionis ex *Christoph. Broueri Antiquitat. Fuldensibus* p. 61. sq. dedit *B. Dieemannus, Specim. Glossar. Mss. Latino-Theologici*, p. 17. (y) Horum partim verba, partim nomina iterum mihi subministrasse fateor *Sixtinum Amama, Anti-Barb. Lib. IV. p. 623. sq. & B. Pfeifferum, DD. VV. Cent. IV. Loc. I. p. 670. (z) in Critic. SS. T. IV. p. 43. sq. (a) Opp. T. V. p. 70. [b] Aliquid igitur humani passus est Dorscheus l. c. dum *Luisio Legionensi* *Cornelium a Lapide* illorum tribuisse opinionem scribit, qui cum interprete *Chaldaeo de Rege Assyrio* locum nostrum, ut §. VIII. dictum est, exponunt. Postquam enim *Luisii* sententiam recensisset *Cornelius*, sine interuallo addit: *Chaldaeus prorsus contrarie ita vertit. [c] loc. alleg. [d] ap. Dorsch. l. c. [e] ap. Pfeifferum, c. l. [f] Citante Calouio d. l. p. 19. n. 3. [g] Dissp. Theolog. P. II. p. 969. [h] Comm. ad. b. l. allegante Papienio, in §. IV. obseru. cit., Miscell. Lips. T. VII. p. 336. [i] In Bibliis ad b. l. (k) Ad b. l. [l] Harmon. Bibl. p. 568. sq. [m] Comment. in b. l. [n] Bibl. Illustr. ad b. vers. [o] DD. VV. l. c. [p] Comment. in b. l. Nec enim satis grauem habuisse rationem *M. Henr. Kirchgartum*, cur in *disp. de partu virginis miraculosa*, sub celeb. *Danzii* praesidio, lenae clo. locc. hab., c. III. §. LXXIX. not. Iosef., hunc *Schmidii* commentarium, cura citra dubium *Theologi Bibliothecariae B. C. H. Sandhagenii* editum, alium agnoscere auctorem suspicaretur, luculentis omnino argumentis euincit *Fechtius* *ὁ παραπλήσις, praef. ad Habichhorstianam selectionem Isaiae locor. illustrationem* p. 3. sq. Quamquam hunc in *Esaiam* Commentarium ad eundem cum aliis *Schmidianis* excellentiae gradum non ascendere ipse iidem *B. Fechtius l. c.*, nec non *praef. in Dorschei ad Isaiaem analysis* cc. cc. I, b. fateatur. [q] loc. saepe cit.**

Andr. Dan. Habichborstium, (r) indice quasi digito monstrasse, operae pretium fuerit. Sed nec inter eos, qui Reformatorum castra sequuntur, ab hac sententia abludit *Iob. Oecolampadius*. (s) Id proinde *Esaias*, si isthaec expositio locum habeat, *B. Walthero* interprete, (t) voluit dicere: *Audiistis hactenus, vos impii & hostes Messiae, quale fatum vobis sit destinatum, & quanta Regis nostri maiestas existat & potentia: Itaque vos serio cohortor & moneo, ut ab extrema vestra blasphemia, impietate, & ingratitude, & a libidine ac pruritu opponendi vos Regi Messiae quantocyus abstineatis: Sin minus, statu irae suae oppido vos dissipabit, atque disperdet. Non enim purus putus homo est, sicut vos opinamini, sed est vna & individua cum aeterno & omnipotenti Dei filio persona, in thronum maiestatis diuinae ad dextram aeterni patris exaltata.* Haec *Waltherus*.

§. XI. Ac fateor sane, hunc genuinum textus nostri sensum mihi videri, non quidem, quod *B. Seb. Schmidio*, Exegetarum facile principi, imputare haud veretur auctor *epistolae, scripto*, vt iam monui, *Stieriano annexae*, (u) sola auctoritate humana, tamen & hanc non omnino posthabendam iudicauerim, sed argumentorum, quibus comprobari haec sententia potest, & numero & pondere pugnaturo. Depromere haec licet I. ab antecedentibus, cum totius capituli, tum versus proximorum, quae omnia Christo eiusque temporibus consonare res ipsa haud difficulter ostendit. In iis namque amplitudo regni Messiae, stilo celeb. *Wolfii*, (x) *Hamburgensium* ornamentis, hic vtor, per omnes gentes erigendi, *graphice delineatur, facto v. 2. illustris vaticinii initio a solemnibus formula: הַיְהִי בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים His enim verbis initia, & progressum oeconomiae Noui foederis directe in-*

(r) In selectior. *Isaiae locor. a cap. I. ad XXV. illustratione Dec. I. Loc. 9. (s) Comment. in b. l. ex quo verba repetunt Varenius & Calouius II. cc. (t) l. c. p. 569. (u) p. 20. Hinc. p. 21. verbis germanicis exclamatt: Weg mit dem menschlichen Ansehen! (y) Disp. de אַחֲרֵית הַיָּמִים h. e. diebus posteris, Hamb. cl. b. ccXII. hab., §. XI. Conferri pro illustrandis capituli nostri antecedentibus, praeter interpretes ordinarios, merentur *B. Ioh. Frischmuthus Diss. de Evangelio Sione egressuro, Ienae* clc loc LIX. propos. & in *Thesauro disputat.* T. I. inserta, nec non *Cramerus, Heluicus, Iac. Martini, Glassius, Hulsus, Coccius, von Mafsrcht* locis a *B. Pfeiffero Anti-Chiliasm. cap. IX. §. 20. p. 396.* excitatis. *Add. Guffetius, Comm. L. E. ad voc. עָקָב* p. 634. sq. Ceterum *Φερίων* אַחֲרֵית הַיָּמִים ex vsu scriptorum sacrorum, tempora Messiae non semper respicere, cum ven. *Wolfio*, l. c. §. XVIII. & *Frischmutho l. c. §. VII. sq.* nolimus diffiteri, Nobis, quod praesente in argumento respiciat, factis est.*

nui voces omnes, quae a limine capitis usque ad comma eius 6. leguntur, clamant, ut ex Christianis neminem sciam, qui haec auribus praefractae obturatis, excipere noluerit, si Grotium excipiam - - Nam Iudaei ad unum omnes verba haec de Messia interpretantur, & in eo tantum, praedictis opinionibus decepti, a veritate deflectunt, quod, ut supra admonitum est, regnum illud adhuc imminere, ex significatione φερόμενος nostrae, minus recte animo comprehensa, fingunt. In proxime autem praecedentibus v. 19. § 21., coll. v. 10., Propheta, postquam Iudaeis vocationi ad regnum Christi reluctans, v. 6-10. poenam, iudicium scil. Messiae, in primis rigorosum illud, siue extremum, v. 10. sqq. minatus fuisset, praedixerat fore, ut in fissuras petrarum, & cauernas saxorum a facie formidinis Domini, & a gloria maiestatis eius ingrederentur, cum surrexerit percutere terram. Igitur per אשר נשמה באפו idem intelligendus, cuius facies tam formidabilis, & iudicium in terra percutienda tam terribile erit. (y) Quod si enim ita locus hic, qui capitis conclusio est, non connectatur, commodam certe cohaerentiam cum praecedentibus non habet. (z) Illum vero, cuius adeo terribile in terra iudicium, Christum esse, nemo qui loca Iob. V. 26. Apoc. VI, 15. sqq. & 2. Thess. I, 9., in quibus duobus postremis idem ferme, quod a Iesaja hic exprimitur, contulerit, in dubium est vocaturus,

§. XII. II. A consequentibus. Nam cum sequentis capitis III., quod nostro commati ultimo Capitis II. continuo nexu iungitur, hoc sit initium: בי חמה הארון יהוה צבאות מסיר מירושלים ומיהודה משען ומשענה: Quia ecce ille ipse Dominus Iehouab Zebaoth auferet a Ierusalem & Iuda omnem scipionem & bacillum &c. Hinc recte colligunt Gesnerus (a) & Varenius, (b) הארם v. ult. Cap. II., per illud בי חמה, seu nexum causalem, referri ad צבאות יהוה הארון v. i. Cap. III. q. d. Cessate ab homine illo inestimabili, Messia, irritando, in cuius naribus est spiraculum, quia idem tanquam DEVS & Dominus exercituum, nisi cessaueritis, auferet flatu irae suae omnia status vestri firmamenta. (c)

§. XIII. III. A singulis propemodum oraculi nostri verbis. Et quidem a) ex phrasi: הארם הרלו לכם מן הארם Verbum enim הרלו proprie idem esse ac cessauit, destitit, defecit, abstinuit, omisit, finiuit, [unde non tantum cum הארם, quod per litterarum metathe-

B 3

(y) Vt recte infert Calou. ad b. l. p. 18. Conf. Varenius p. 46. (z) Quae verba sunt Habichhorftii Illustrat. ad b. l. §. II. (a) ap. Calou. p. 19. b. (b) p. 48. (c) Conf. Habichhorft. l. c. appendic. §. IV.

fin loco **הוּל** dicitur, atque *aeuum*, sic appellatum, quia in hoc mundo *cesset*, [d] significat; sed cum Graecorum etiam *πλέω* & *πύλω* conuenire *Auenario* visum, [e] vel *Concordantiae* **שׁ** *Lexica* nos poterunt edocere. Nec apud *Arabes*, aut *Rabbinos* hac sua notione verbum illud destituitur. [f] Ad eius vero constructionem quod attinet, non equidem nunc *lis* mihi intercedit cum *Gussetio*, ita hanc in rem praecipientis: [g] *Ante nomen regit illud cum ב*, **שׁ** significat *desistere are*, cui haerebas vel mente, vel actione, idque vel amice, vel hostiliter: Quantumvis forte *B. Calouii* verbis [h] *quaerere esset integrum: Vbi obsecro desinere ab homine est non pendere ab homine, non collocare in homine fiduciam?* Hoc saltem mihi, aequè ac *B. Varenio*, [i] ex quo cum modo laudatis *Calonio* & *Habichborstio* mutuo istud sumere licuerit, dari postulauerim: Verbum **הוּל**, constructum personaliter, intercedente idiotismo pronominali **שׁ** particula **ב** vel **בּ**, semper dicit absentiam inferioris a superiori irritando, ad vindictam prouocando; nunquam a confidendo, vel timendo, vel inferiorem laceffendo. Conf. 2. Chron. XXX. 16. **שׁ** magis XXXV. 21., hic enim plane parallelismus est. [k.] Nec obstant certe loca *Exod. XIV. 12. Iob. VII. 17.*, cum in illis, bene monente *B. Habichborstio*, [l] non sit similis vocum positus, nec eadem phrasis.

§. XIV. **ב**] Ex pronomine **לכּ**. Vti enim per hoc ipsum imperativus verbi **הוּל** reflectitur ad illos refractarios, qui aliquando prae maiestate iudicis reuelati in abdita petrarum **שׁ** cauernas montium sese abscondituri repraesentantur in toto contextu antecedente; Ita obiectum illius abstinentiae reflectendum quoque ad obiectum irritationis antecedentis, vt ita sit idem obiectum rebellionis, & desistentiae a rebellionē. (*)

§. XV. **בּ**] Ex verbis: **מִן הָאָרֶם**. De particula **מִן**, quam nomen esse a *R. מנור*, quae formaliter significat *segregauit unum ab altero*, deriuatum, ac proinde *segregationem ab altero*, proprie insinuare, *Christian. Koerberus* obseruat, [m] nihil equidem, quod scopo nostro magnopere conducat, in praesenti habeo dicere: Velut in transcurso tamen indicare mihi fas sit, *Edmundum Castellum* memoria lapsum

(d) Ita *Auenarius Lexic. ad b. v.*, ita etiam *Gussetius, loc. citand.*; Sed *Opitio Lex. ad voc. eandem*, sic dictum videtur, quia *perennet*. (e) *l. c.* (f) *Conf. Hottingerus Lexic. Harmon. Heptaglot. p. 112. Buxtorfius Lex. Talm. Rabbin. p. 711.*

(g) *Comm. L. E. advoc. הוּל. A. p. 242.* (h) *p. 19. a.*

(i) *p. 44.* (k) *Conf in primis Forerius in Critic. SS. T. IV. p. 43.* (l) *l. c. §. II.* (*) *V. Varen. l. c.* (m) *Lexic. part. Ebraear. p. 74. sq.*

psum fuisse, dum neminem ante se obseruasse putauit, (n) hanc particulam, ex vsu Arabum, etiam Hebraeis motum *ad locum* aliquando denotare, & per *ad, in, versus* verti debere: Quod tamen diu ante Fullerus, (o) alique monuerunt. At duplex, nisi vehementer fallor, in voce הארם latet argumentum. Occurrit enim initio ה וּי dicitur, הִיְדִיעָה ל, demonstratiuum, quod recte satis Altingius, (p) cel. Danzius, (q) cl. Christianus Mundenius, (r) alique ex pronomine, tertiae personae, nonnulli autem, & in his Ioh. Will. de Neue (s) cum Glassio (t) ex particula separata הֵן ecce, deriuant. Iam etsi non semper hunc articulum, aequae ac Graecorum ε, (u) propterea addi sciam, vt significetur *indiuuiduum*, (x) nec *emphasin* eius vbique sensibilem esse, (y) lubens admittam: Bene tamen Cocceius (z) illum *proprie rem notam* indicare, & Pfeifferus (a) *ordinarie certum* aliquod *subiectum* notare, nos admonet. A qua quidem propria & ordinaria eius significatione cur hic recedendum nobis sit, mihi nondum licet peruidere. *Articulus* igitur *specificans* *notum* hominis *indiuuiduum* reflectitur *ad antecedentem contextum*, atque adeo *illum lebozah*, manifestandum aliquando cum maiestate & gloria multa, ex vero inquit, quem saepius in hoc argumento audire iuuat, *Varenius*. (b) Accedit, quod *Chaldaeus* vtatur voce ארם in statu *emphatico* posita. Sed nec vox ארם prorsus nobis negligenda venit. Nolo nunc de ipsius deriuatione, vulgo a radice ארם *rubicundus* fuit, vel potius ab inde deducto vocabulo ארטה *sive humo*, petita, nec magni nominis Philologis *Wagenheilio*, (c) *Hottingero* (d) *Gussetio*, (e) *Clerico* [f] improbata, immo potius, nec

(n) In oratione sua ad primam muneris Arabici susceptionem habita, p. 28. (o) *Miscell. Sacr.* L. I. c. IV. Conf. Ioh. Henr. Häneri *Miscellanea Philologica-Critic.* §. XVI. (p) *Fund. punctat. ling.* S. Sect. VI. §. 104. (q) *Compend. Gramm. Ebr.-Chald.* §. 38. p. 85. (r) *Diff. pec. de He Demonstratione*, Lips. cl. 13 ccVI. hab., §. IV. (s) *Disp. de characteribus interrogationum Ling. Hebr.* Francof. cl. 16ccVII. edita, §. 9. (t) *Philol. S. L.* IV. Tr. I. p. 1146. ed. nouiss. (u) V. B. Mayerus *Dissert. Select.* Disp. I. th. V. p. 17. & B. Ioh. Tarnouius *Exercit. Biblic.* p. 664. seqq. (x) Conf. Tarnouius l. c. p. 372. sq. Aug. Herm. Franckius, *Disp. de praefixis Hebraeorum* §. X. (y) V. Mundenius, *diff. alleg.* §. XV. & Glassius l. c. (z) *Loxic. Ebr.* f. l. (a) *DD. VV. L. c.* (b) p. 45. Conf. Origenes ap. *Calon.* l. c. (c) *Not. ad Excerptt. Gem. in Sota, c. I. Excerptt.* II. p. 113. (d) *Exam. Histor. creationis Qu.* LXXXVII. p. 256. (e) *Comm. L. E. voa.* ארם A. B. C. p. 15. (f) *Comm. in Genes.* I: 26. licet, ארם, quatenus rubrum esse sonat, ad vocem ארם sanguis referre malit.

nec immerito, recentiori illi etymo, ab Iobo Ludolfo, (g) Ioh. Henr. Maio, [h] Ioh. Heesero, (i) ex Aethiopica lingua deprompto, antelata, esse sollicitus. Nec praecise illam, quam Forsterus & Waltherus ad nostrum locum vrgent, inter אָנוּשׁ & אָרוּם distinctionem, qua prius vocabulum hominis tantum post lapsum miserabilis ac mortalis, posterius vero hominis praestantioris & integri esse nomen creditur, meam facere sustineo, cum ipsum אָנוּשׁ nonnuncquam hominis etiam praestantissimos in sacris litteris indicare, vel exiis patet, quae post b. Seb. Schmidium (k) & Cel. Iob. Christ. Wichmannsbausem, (l) ante hos tres annos, erudite, vt solet, in medium atulit meritissimus huius Athenaei Rector, Dn. Erdw. Herm. Polemannus, (m) Praeceptor aetatem mihi venerandus. Taceo etiam Cabalistarum suavia somnia, nominis אָרוּם litteras numeris cum nomine tetragrammato יְהוָה conuenire, nec non eius tres litteras in אָדָם Adam, דָּוִד David, & מֶשִׁיחַ Messias, eo quod vnus anima in alterum transierit, resolui posse, contententium: (n) Vtut his positus in procliui forte esset a nomine אָרוּם ad Christum Ἐσθὲν ἁγίου πνεύματος ratio cinari. Ego illud saltim, cum de homine quodam singulari Propheetae nostro sermonem esse iam supposui, probe teneri velim, Christum V. etiam T. Prophetis dici האָרוּם hominem illum, & quidem כְּתוּר הַמַּעֲלָה secundum excellentiam, ceu ex 2. Sam. VII, 19. 1. Chron. XVII, 19. facile constat. (o)

§. XVI. 3. אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאָפוֹ : ex φεῖσας Mitto, breuitatis studio, quae de vobulo נִשְׁמָה, cuius radix apud Arabes nobis seruata fuit, quibus Nasama coniug. V. est spirauit, spiritum dedit, (p) di-

(g) *Histor. Aethiop.* L. I. c. XV. n. 17. (h) *Diff. SS. Loc.* IV. c. I. §. XV. 199. p. 268. 199. nec non in *supplement. ad Lexic. Coecelii*. [i] *אָנוּשׁ* f. *Lexic. Philol. Hebr. Chald. saor.* P. I. Harderouici cl. 13. CCXVI. 4. edito, quod in accuratissimi Wolfii catalogo *Lexicographorum, Biblioth. Hebraeae* P. II. L. III. c. III. n. VI. p. 548. 199. non comparere, est, cur mirer. (k) *Resolut. in Ps.* VIII. [l] Vel potius, qui dissert. Respondens & Auctor, nunc dignissimus Facultatis Philologicae Vitembergensis Adfessor est, Herm. Sam. Reimarus, V. C., de *differentiis voc. Hebr.* p. 58. 199. (m) *Exercit. VII. de Pleonasmis Script.* S. §. 43. 199. Ceterum de hac distinctione plura videsis in *Bibliotheca Brem. Class. III. fasc. V.* p. 775. 199. *Miscell. Lips.* T. II. Obs. LI. p. 722. Ioh. Maukitch, *Not. Philologico-Theologicis Class. I. di. V.* §. XXVI. p. 263. 19. Adiantur ex *Lexicographis Leighii Critic. S. ad voc. אָנוּשׁ*, Heelerus l. c. p. 287. alii (n) vt est apud Hottingerum, l. c. p. 257. (o) Conf. denuo Varen. l. c. (p) V. Ioh. Abr. Kromayer de *usu linguae Arabicae in addiscenda Ebraea Lib. II. c. V* p. 96.

dicenda forent: nec inquiri, utrum de homine tantum, quod *Paul. Fagius*, [q] *Buxtorfius*, [r] *Ed. Leigh*, [s] *Guffetius* [t] adstruunt; an vero de ceteris etiam animalibus usurpetur? quo pacto, cum per metonymiam effecti [u] quoque animam seu spiritum significet, a נַשְׁמָה & רוּחַ differat? [x] Et quae sunt huius furfuris alia. Non sum vero nescius, & in superioribus quodammodo iam explicatum dedi, quam multi, ii nimirum omnes, qui de homine nudo Prophetam loqui affueverant, per hanc phrasin nihil aliud insinuari velint, quam homines esse a deo miseros, ut misero narium habitu videntur, vel hominum animam ac vitam perinde ut statum quandam exspirare per naves, aut, quod eodem recidit, hominum vitam esse funum, cito periturum. At enim vero, cum de Christo sermo sit, haec sua sponte cadunt. Neque tamen illi rem acu tetigisse mihi videntur, qui licet de Christo exponant, hanc phrasin nihilofecius ad humanam eius naturam, & statum exinanitionis cum *Oecolampadio* [y] restringunt, aut de Spiritu S., quem Christus habuerit de se testantem, & Apostolis suis inspiraverit, ex *Forerii* mente, (z) interpretantur. Dicere, quod res est, eos demum crediderim, qui Christi in sui contemptores iram & virtutem vindicatricem locutione ista describi docent: licet *Cel. Gust. Georg. Zeltnero* male vulgo hanc formulam ita accipi, quae Christum potius resuscitatum, & spiritum vitae iterum trahentem, atque hinc exaltatum sistat, videatur. (*) Nostra sane interpretatio iam tum confecta haberi posset, si omni careret exceptione *Drusii* (a) & *Heeseri* (b) nec non *Guffetii* (c) obseruatum, הָנִיחַ, quod descendit a radice הָנַח, spiravit naribus, proprie (proprietati enim verborum inhaerendum foret) esse iram, inde transferri ad nasum, qui est instrumentum irae & in qua ira praecipue, immo sola omnium perturbacionum, apparet; (d) & hinc synecdochice transferri ad faciem. Sed cum plerique ita or-

C

or-

(q) apud Leigh. *Crit. S. ad b. v.* (r) *Lexic. Bibl. ad b. v.* (s) l. c.
 (t) *Comm. L. E. ad v. עַשְׂרֵי א. p. 541.* (u) *It. habet Pificator ap. Leigh. d. l.*
 (x) *V. Buxtorf. Lex. Talm. p. 1403.* (y) *v. Calou. p. 19. b.* (z) *Crit. SS. T. IV. p. 44.* (*) *Diff. quae inscribitur: Humilitas gloriosa Iesu Christi Iudaeis servilis, s. VII. p. 10.* (a) *In Job. IX, 5.* (b) *עַשְׂרֵי א. p. 81.* (c) l. c. *ad u. הָנִיחַ p. 81.* (d) *Veteres sedem irae naves putabant. Conf. lac. Ouzelius, in Minuc. Felic. Octau. p. 26. & ex eo Heeserus l. c. Add. Corn. a La. pide Comm. ad b. l. Flacius, Clau. Script. S. P. I. voc. Flatus. Becmannus, Manud. ad Ling. Lat. p. 722. Cl. Heumannus in Biblioth. Brem. Cl. IV. fasc. 1. p. 113. sq.*

ordinent huius vocis significata, vt proprie *nasum*, per metonymiam vero *iram* significet, alia via rem aggrediemur. Scilicet nunquam *נשמה*, siue Dei siue hominis, in tota scriptura allegatur vt deprimens, vt signum imperfectionis, imbecillitatis, sed potius vt signum virtutis, potentiae & perfectionis. Conf. *Dan. X. 17. Iob. XXVII. 3.* Quare igitur hoc loco depreffionis foret argumentum? Et licet detur, iam inde a prima inspiratione *רוח חיים נשמה* in omni homine, nunquam tamen de vilo homine naturaliter propagato in totis scripturis dicitur, quod sit באפו *נשמה* האדם אשר נשמה באפו (e) Quae causa est, quamobrem huic phrafi illam *Pf. II. 12. de ira filii Dei* (f) respondere Interpretes contendant.

§. XVII. Sed nouum desumimus argumentum (e) ex phrafi *כי במה נחשב הוא* *Vulgatus*, a quo non longe distat *Hieronimus*, has voces reddidit: *Quia excelsus reputatus est ipse*, legentes במה במה At hanc versionem merito reiciunt *Chamierius*, *Andradium*, *Vulgati* causam agentem, confutans, (g) & *Vitringa*, (h) *Forerium* in simili casu excipiens, & alii. Vt enim *puncta* diuersa taceamus, במה substantiuum est femininum, ideoque nunquam excelsum adiectiue, sed locum excelsum modo significat. Quæritur vero, quo sensu phrafi interpretanda sit? *Buxtorfio* [i] במה, cuius duas vltimas litteras, siue particulam מה, a aliquantulum cunctatus est deducit *Auenarius* [k] cum *חשב*, verbo, quod graeco *λογίζομαι* respondet, [l] constructum denotat quanti? Quo sensu *Osiander* reddidit: *Quanti enim aestimatus est?* *Guffetius* contra *חשב* cum ב, ait, [m] non reperio ad designandum quale aliquid censeatur, vel quanti pretii aestimetur, nisi forte *Esai. II. 22*, idcirco nolim sic sumere, sed *sumam ב* vt notans motiuum actionis (alibi fundamentum morale actionis, alius gratia factae, dixerat, [n]) quoniam fundamento haberetur ille in aliquo numero? Nos cum *Varenio* & *Habichhorstio* obseruamus, hanc locutionem non diminutiua, sed superlatiuam esse: Nec adeo sistere interrogationem negationi acqui-

(e) Conf. *Varen. & Habichhorst. II. cc.* (f) Conf in hanc. phra. *fin D. Hennings Diss. Exeget. P. I. p. 50. sq.* (g) *Panstrat. Catb. P. I. L. XIV. c. XI. §. 47. p. 255.* (h) *ad b. l.* (i) *Theol. Gramm. L. II. c. XIII. Reg. II.* [k] *Lexic. ad b. v. Conf. Noldius, Concord. part. Ebr. p. 586. sqq.* [l] *V. Leigh Critic. §. ad b. v., & quem ibi allegat, Chemnitius, in loco de libero arbitrio. Syris est deliberauit. V. Hottinger Lexic. Harm. Heptagl. p. 143.* [m] *Comm. L. E. ad v. חשב E. p. 293.* (n) *L. c. ad ב O. p. 109.*

pollentem, sed exclamationem cum admiratione. Conf. Zach. IX. 17. Prov. XXX. 4., vt sensus sit: Inaestimabilis est ille homo Iesus Christus, cui nemo in hoc mundo est comparandus. Conf. Ps. VIII. 5. Druſii certe mentem, qui sensu eminente hanc loquendi rationem capit, at tamen de homine nudo exponit, [o] parum abest, quin fibimet ipsi aduersam esse putauerim.

§. XVIII. Nolim IV.) illud in medium affere argumentum, quod Papius contra sententiam aduersam, & suam, ipse format, ac si illa videri posset יעדוֹתָיוֹ. [p] Cum Dorscheo potius addo V.) multitudinem non esse facile fingendam, vbi vox singularis occurrit: Itemque VI.) conclusionem capitis Esaiiani sic validam esse & euidentem.

§. XIX. Verum enim vero vnum adhuc nobis restat argumentum, multorum merito argumentorum instar habendum, inconuenientia scilicet aliarum, quas longa serie supra adduximus, interpretationum omnium. Breuis equidem, cum praeter spem iam excreuit dissertatio, temporisque in angustiam me immisit, in his refutandis nunc esse cogor: At causae tamen meae non deero, neruum incisurus aduersariorum rationibus, cetera, quae moneri possent, publico reseruaturus conflictui.

§. XX. Igitur quo minus cum iis, quos generatim de homine quocunque ac nudo vaticinium interpretari, §. IV. diximus, locum nostrum respicere ad antecedentem v. 5. existimem, si vel maxime adhortationi ad ambulandum in luce respondere debortationem de fiducia humana, cuius tamen hypotheseos desidero euidentiam, largiar, nimium, quod hunc & illum versum intercedit, me mouet interual- lum: Fac tamen rem ita habere, colligemus sane, citra fallendi periculum: Qui est ille Iehovah, in cuius luce ambulare Iudaei monentur v. 5., ille est idem האֱלֹהִים, quam in totius capitis clausula Iudaei non irritare iubentur. A. Messias. E. (q) Nec ista cum v. 17. connexio ita euidentis est, vt nostra non sit euidentior. Eecur enim יהוה לבדו ביום ההוא nisi vt sit Iehovah solus die illo? Quae verba in eodem versu statim consequuntur. Consequentia vero si cohaerent oraculo nostro, quare nexus ille de-

C 2

(o) In Additament. nott. ad Esa., quo leguntur ad calcem Tom. IV. Critic. SS. p. 837. (p) in Miscell. Lips. T. VII. p. 337. (q) Comparata huc Varen. & Habichhorst II. cc.

num *versu* 2. nec ab *initio capitis* potius, a quo connexionem rite nos deduximus, incipit? *Similitudo* quoque sententiarum de *meris hominibus* aliarum nondum ad eandem, ac in iis valet, explicationem h. l. assumendam nos adigit, cum simile nunquam sit *idem*, nec reuera esse phrasas similes ad oculum, arbitror, ex nostra, quam dedimus, interpretatione, palam fit. LXX. denique *interpretum auctoritate* frustra aduersus nos militat *Vitringa*. Etiam si enim in iis, quae ad *Complutense* & *Venetum* exemplaria exaratae sunt, (r) editionibus, dictum nostrum integre, & prout hic subsequitur, deprehendatur: *παύσαιδε ἑμὴν ἀπὸ τῆ ἀνθρώπου, ὡ ἀνθρώπων ἐν μυκηθῆσ ἀυτῆ ἵπ ἐν τινι ἐλογισθῆσ*; Facile tamen in eo conuenimus, esse haec, vt *Hieronymus*, *Cyillus*, & *Basilius* testantur, (s) in graecis exemplaribus ab *Origine*, sub asteriscis, de editione *Aquilae* addita. At quem fugit, quam versionis LXX. *viralis auctoritas* sit *exigua*; (t) quanta ex aduerso eius a textu authentico *discrepantia*? (u) Et quam multa, quaeso, dicta, ex quibus forsitan non minus scandalum accipere potuissent gentiles, fuissent eo pacto his interpretibus eliminanda?

§. XXI. Quos porro §. VI. de *Adamo* oraculum nostrum exponere vidimus, hos ne refutatione quidem dignos habuero. Satis me dixisse arbitror, si *monstruosam* hanc, *Varenio* iudice, expositionem *mere Iudaicam*, h. e. fabulosam, vel, si mauis, *mysticam*, (tales enim in *Berechith Rabba* plerumque ferme occurrere, testem habeo *venet. Wolfium*, (x)) appellauero. Neque, cum argumenta non adfint, eandem protulisse ipsis suffecerit. Praeterea ex hoc sensu vis concludendi nulla est: Recte annotante *Dorscheo*.

§. XXII. Propheta ipse cum iis, qui §. VII. in scenam producti sunt, vel his de causis intelligi nequit, quod non *de suo* saltem *tempore*, sed *futuris*, maxime באחרית הימים *Iesaias* loquatur. De-

(r) Conf. de his cel. I. A. Fabricium, Germaniae Polyhistorum, *Bibl. Graec.* L. III. c. XII. §. VI. p. 325. sqq. Iac. le Long. *Biblioth. Sacr. cap. III. Sect. V.* p. 402. sqq. (s) Conf. Scholia, quae Lipsiensis LXX. interpretum editioni, ab I. F. (qui Ioh. Frickius est) cl. l. c. XCVII. procuratae, adhaerent, ad b. l. (t) Conf. Pfeifferus, *Critic. S. c. XI. §. XIII. p. 323.* & quos ibi magno numero allegat. (u) In cuius causas, post alios, diligenter inquirat Frid. Schorerzius *Animaduers. Isagog. circa Philologiam L. II. Animada.* III. p. 233. sqq. (x) *Bibl. Hebr. P. II. L. VIII. n. 652. p. 1423.*

Deque ipsius contentu in toto antecedente contextu nec vola appareat, nec vestigium.

§. XXIII. Sed nec, secundum §. VIIK, illos, qui cum imperio vel potestate sunt, siue Caesar sit, siue Rex Assyrius, siue Aegyptius, siue alius, intelligi poterunt, si antecedentia, in quibus altum de his talibus, silentium, lucem foenerari textui nostro, vt omnino fas est, permittimus. Nec putandum sane, Iudaeos potentiores simul in imperatio חרלי non contineri. Accedit, quod versus noster, sit totius capituli conclusio, quae certe nullam haberet cum superioribus conuenientiam, nec aliquid superiori maiestate dignum, si sic explicetur. (y)

§. XXIV. Nouam denique de Anti Christo sententiam §. IX. cum suis auctoribus, allatam, vix admittet, quisquis nostrae sententiae rationes rite, vt par est, perpenderit. Tanta enim, vt hactenus bene auctor epistolae ad Stierium, (z) non est distantia summi coeli ab ima terra, quanta Christi ab Anti-Christo. Per כחגא, omnem superbum, in vs. 12. antecedente, quod palmarium S. bersmae argumentum erat, non posse vnum aliquod indiuiduum, quale 2. Thess. II. 8., quem locum versui illi, nostroque, parallelum putat, describitur, solumque adeo Anti-Christum, intelligi, res ipsa, ceteraque, quae in eodem commate cumulantur, epitheta suadere videntur. Nec ab aliquali, eademque mere externa Dauidicae phraeos conuenientia licebat ad omnimodam indubitato concludere. Stierio, in antecedentibus Christi super Anti-Christum quoque iudicium praedici, salua nostra expositione, largimur: Dummodo non ad huiusmodi tempora illud restringat: Siquidem primario loquatur Propheta de iudicio Messiae in Iudaeos, quos tamen Anti Christo nunquam adhaesisse, quin potius eum odisse & aueratos esse, ipse Stierius affirmat. (a) Et in eundem hunc, quem modo largiti sumus, sensu B. Maii sententiam eo sane confidentius interpretamur, quod in nostra oraculi nostri expositione exacte illum nobiscum consentire, vel ex solis Biblii Hebraicis Halensibus (b) discere Stierius poterat. Quodsi ipse celeb. Maius a subiecto quocunque, cuius in antecedentibus facta est mentio, ad idem in nostro commate inuestigandum non valere consequentiam, suo nos exemplo docuit: quo fundamento se eius vestigia heic premere affirmabit? (c) Subruto autem isto

C 3

an-

(y) Varen. p. 48. (z) p. 19. (a) p. 10. (b) ad h.l. (c) p. 6.

antecedentium fundamento, ruunt itidem reliqua omnia, quae eidem superstruuntur. Quod verbi חרל genuina notio sit *egenum, miserum, & infirmum* esse, *Lexicorum & Concordantiarum* fidem nimium quantum laedit: נשמה באפי mortalitatem denotare loco *Pf. CXLVI.*, quippe in quo plane aliam phrasin legimus, minime euincitur: Nec במה *aram idoli*, propter rationes superiori §. disputatas, heic significare villo modo potest. Taceo sphalmata in hoc scripto alia, e. c. *LXX. viralem & Aquilae* versionem, quae vna tantum in hoc argumento eademque est, manifesto ab Auctore, ceu diuersam hic eam allegante, confundi: (d) *Maimonidis* More Neuchim (quem *libri* titulum olim *Melch. Adami*) (e) ridicule in *auctorem* transformabat: (f) de voce נשמה prae aliis bene multis legendum citari, vbi (b) tamen nihil prorsus de ea potui inuenire.

§. XXV. Ad extremum nec in *epistola*, scripto *Stieriano* annexa, talia reperiuntur argumenta, quae nostris fortiora agnosceremus. Quod in *antecedentibus* nihil de *Christo* legi asserat, (h) satis per nostram antecedentium euolutionem refellitur. *Mentem Iehovae non tantum respicere ecclesiam N. T. quoad initium, sed in primis etiam circa finem, cui annexus Anti-Christi interitus sit*, quod porro supponitur, (i) causae nostrae haud quicquam detrahit, si simpliciter etiam concedamus. Sufficit enim, quod vel hoc pacto tacite concedat, in antecedentibus de *Christo* esse sermonem, id quod modo vocauerat in dubium. Demus vero, quod amplius vrgetur, (k) quinquies in hoc capite occurrere ארם cum emphatico עם, nec tamen hoc nomine *Christi* in sinuari. Numne propterea nullis aliis insinuat nominibus? Contrarium supra dedimus euictum: Ex quibus itidem, quae denique de vocabulo חרל, quod cessare a malo denotet, afferunt, (l) nostram sententiam, non simplici quippe חרל, sed חרל cum idiotismo pronominali & particula מן constructur, stabilitam, infringere non posse, erit perspicuum. Atque ita meo qualicumque in probanda & vindicanda genuina commatis *Esaiani* interpretatione defunctus officio, laudem dico & gloriam sempiternam ei qui est

הארם אשר נשמה באפי

(d) p. 15. (e) in *vitt. Philos.* p. 522. (f) Notante *M. Rud. Mart. Meelfubrer*, in *Prodromo Germaniae orientalis* Altd. cl. 13 c. XCVIII, propof., p. 5. (g) p. 13. (h) p. 20. (i) p. 21. (k) ib. (l) p. 22.

Fd 5611

ULB Halle
002 715 18X

3

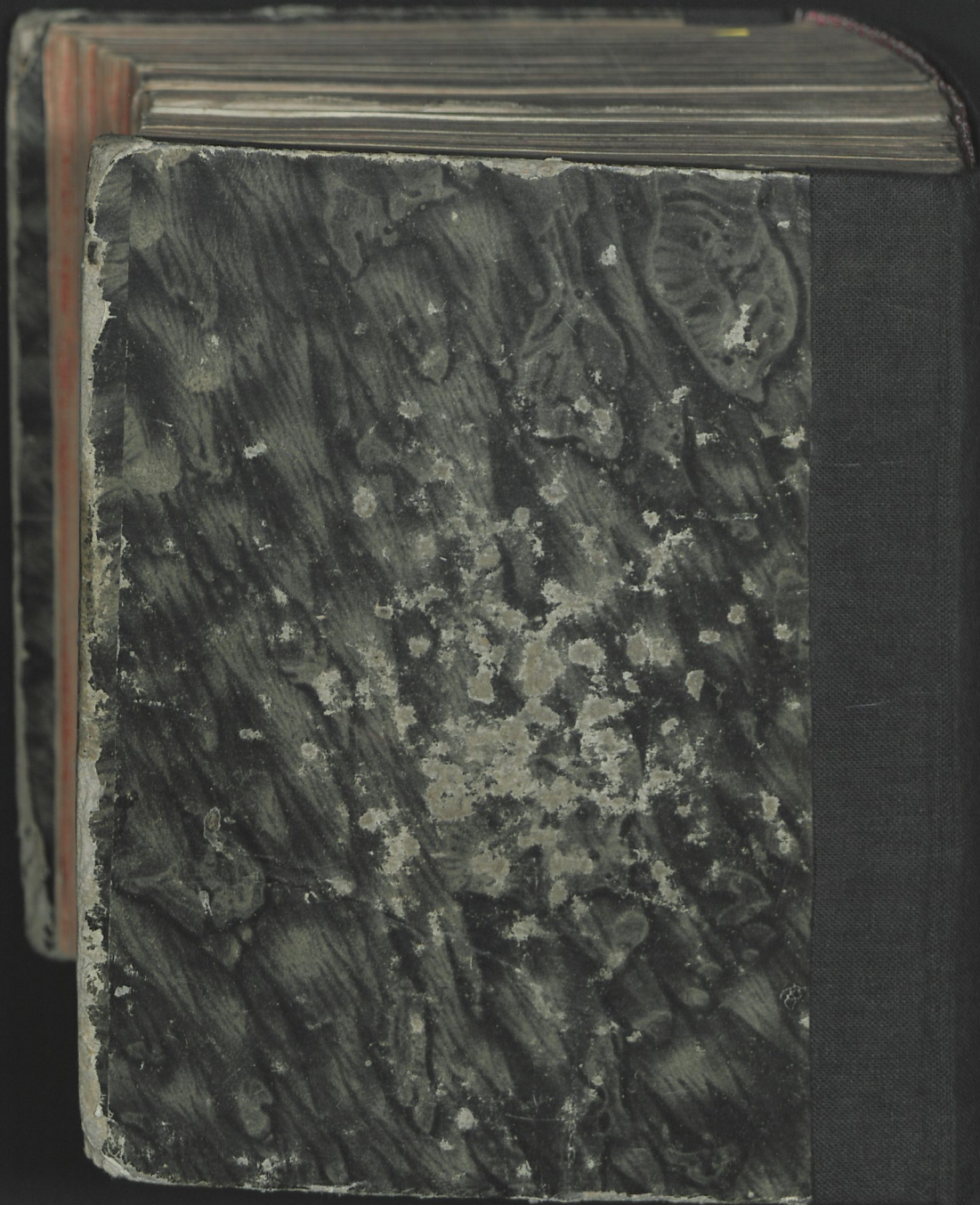

PH 306

VD 77

NC

ההרים אשר בשמרה הנזכר

SIVE
DE

HO MINE
IN CVIVS NASO EST SPIRITVS

A D E S A . II . 22

INTERPRETVM MAXIME RECENTIORVM
SENTENTIAS CVM VERA COLLATAS
INTER IPSA SOLEMNIA ONOMASTICA

MAGNO MAGNAE BRITANNIAE REGI

GEORGIO I

DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO

IN ATHENAEO REGIO BREMENSI SACRA
PRAESIDE

M. MEINHARDO PLESKEN

REGII HVIVS ATHENAEI SCHOLAEQVE CA
THEDRALIS SVB RECTORE
PVBLICAE DISQVIVISIONI SVEMITTIT
A V C T O R

IOHANNES KOBBE
OFFENVVARDA OSTERSTADENSIS
D. XXIV. APRILIS 1722
FINITIS IN AEDE CATHEDRALI SACRIS
IN AVDITORIO MAIORI

B R E M A E
EX OFFICINA HERMANNI BRAVERI
REIPVBL. TYPOGRAPHI.